

Igor POGONOWSKI*

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE WCZORAJ I JUTRO – W POSZUKIWANIU DROGI DO BEZPIECZEŃSTWA SOCJALNEGO

Zarys treści: W niniejszej publikacji autor podjął próbę usystematyzowania kwestii związanych z kształtowaniem się współczesnego systemu ubezpieczeń społecznych. Na przykładzie rozwiązań stosowanych w różnych państwach przedstawiono sposoby kształtowania się systemów zabezpieczenia społecznego. W dalszej części publikacji wskazano w jaki sposób mogą rozwijać się ubezpieczenia społeczne w przyszłości.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo socjalne, ubezpieczenia społeczne, bezpieczeństwo prawne.

Wprowadzenie

Dokonując wstępnych rozważań nad zagadnieniami z zakresu ubezpieczeń społecznych należy stwierdzić, iż niezależnie od przyjęcia założenia czy człowiek jest istotą stworzoną przez Pana Boga czy też wytworem ewolucji, jest on w pewnym sensie niedoskonały. W wyniku występowania różnych zdarzeń człowiek jako istota biologiczna jest narażony na możliwość utracenia zdolności do samodzielnego zdobywania pożywienia. W języku współczesnych ubezpieczeń społecznych należałoby użyć zwrotu, iż człowiek w wyniku różnych ryzyk może utracić zdolność do samodzielnego zarobkowania¹. W przedmiotowej sytuacji, ciężar wyżywienia/utrzymania danej jednostki powinien spoczywać na innych. Z oczywistych względów takie działania niesie za sobą pewne trudności natury ekonomicznej. Jak wskazuje Inetta Jędrasik-Jankowska ludzkość od początku swojego istnienia poszukiwała sposób na rozwiązanie przedmiotowej kwestii².

---

* Wydział Nauk Ekonomicznych, Politechnika Koszalińska

¹ Kwestie ewentualnej utraty zdolności do samodzielnego zarobkowania można rozpatrywać w kontekście całkowitej lub częściowej utraty zdolności do samodzielnego zarobkowania, jak również w kontekście czasu jako określona i nieokreślona. Należy również zaznaczyć, iż w przypadku niektórych ludzi.

² I. Jędrasik-Jankowska, *Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, s. 21-22.

Przedindustrialne formy zabezpieczenia społecznego

Najstarszą znaną cywilizacją, która zdecydowała się na systemowe rozstrzygnięcie przedmiotowego zagadnienia była starożytna Sparta. Wprawdzie rozwiązanie przyjęte przez ówczesnych spartan należy uznać za dalekie od cywilizowanych, gdyż osoby uznawane za niezdolne do funkcjonowania w społeczeństwie były zrzucane ze skały. Pomimo okrucieństwa tego postępowania miało ono charakter normy prawnej, a jego celem było „zdjęcie ciężaru” z reszty społeczeństwa, która musiałaby opiekować się nad osobą potrzebującą³. Podobne podejście można było zaobserwować w niektórych plemionach afrykańskich, w których to osoby uznawane „za nieprzydatne” dla lokalnej społeczności zmuszano do wejścia na drzewo palmowe a następnie je z nich zrucano. Mniej drastyczne formy „zabezpieczenia społecznego” wykształciły się wśród plemion Tybetu oraz niektórych rejonach Bliskiego Wschodu⁴. Osoby starsze, aby nie być ciężarem dla reszty społeczeństwa same udawały się w góry, gdzie czekały na śmierć⁵.

W starożytnej Mezopotamii uczestnicy karawan przemierzających Bliski Wschód zawierali umowy posiadające wyraźne elementy ubezpieczeniowe. Kupcy biorący udział w danej wyprawie umawiali się, że będą solidarnie ponosić między sobą koszty ewentualnych szkód powstałych w trakcie trwania karawany – zazwyczaj dotyczyło to śmierci zwierząt jucznych. W przypadku śmierci jednego z wielbłądów, wszyscy uczestnicy podróży solidarnie składali się, żeby odkupić zwierzę uszkodowanemu. Podobny charakter miały umowy zawierane w Palestynie pomiędzy żydowskimi posiadaczami osłów w Palestynie. W przypadku ucieczki, kradzieży lub rozszarpania przez dzikie zwierzęta – utrata była rekompensowana w naturze.

W kręgu kultury europejskiej na stosunek do ludzi znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej (chorych, ubogich, starszych) istotny wpływ miało pojawienie się kultury chrześcijańskiej. Religia ta z samej swojej idei zakładała miłość do bliźniego i konieczność niesienia pomocy osobom potrzebującym. Nie bez znaczenia pozostawał sposób funkcjonowania współczesnego modelu rodzin – żyjących w domach wielopokoleniowych. W formacjach typu przedkapitalistycznego osoby potrzebujące, przede wszystkim otrzymywały pomoc ze strony rodziny. Podczas pracy produkcyjnej wykonywanej w warsztacie

³ R. Kulesza, *Starożytna Sparta*, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Poznań 2003, s. 67-69.

⁴ I. Jędrasik-Jankowska, *Pojęcia...*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, s. 22.

⁵ Tybetański sposób „radzenia sobie” z kwestią starości został przedstawiony w kulturze masowej, m.in. podczas emitowanej na początku XX wieku reklamie telewizyjnej batonów „Mars”.

rzemieślniczym lub gospodarstwie rolnym uczestniczyli wszyscy członkowie danej rodziny – zarówno dzieci, osoby starsze jak i schorowane. Wykonywana wspólnie praca uprawiała wszystkich członków rodziny do wspólnego spożytkowania produktów gospodarstwa domowego – również po utracie zdolności do samodzielnego wykonywania pracy przez któregoś z nich. Jak długo zatem rodzina dysponowała zdolnością do pozyskiwania pożywienia, tak długo starcy i dzieci miały zaspokojone elementarne potrzeby życiowe. W sytuacji w której potrzeby takich osób nie można było zaspokoić na poziomie rodziny pomocy udzielali sąsiedzi, instytucje gminne lub kościelne. Ciekawe rozwiązanie wykształciło się w średniowiecznej Szwecji, w której to do udzielania pomocy potrzebującym byli zobowiązani kolejno wszyscy sąsiedzi. Każdy, kto spełnił obowiązek pielęgnacji, obróbki pola i zagrody przekazywał tzw. „tabliczkę pomocy” następnemu sąsiadowi⁶.

W średniowiecznej Anglii funkcje ubezpieczeniową pełniły gildie (kupieckie, rzemieślnicze, religijne). Każda z nich miała inne zadania i cele. Pomimo faktu iż głównym złożeniem gildii religijnych było wspólne obchodzenie świąt, niektóre z nich miały w zwyczaju wspólne pokrywanie kosztów pogrzebów członków gildii i zbierani środków na utrzymanie wdów i sierot poprzez gromadzenie datków. Niekiedy dochodziło również do udzielania pomocy osobom poszkodowanym w wypadkach lub ponoszącym straty w wyniku pożaru.

Członkowie gildii rzemieślniczych i kupieckich byli z reguły ludźmi mającymi, z tego względu w ich przypadku pomoc w ubóstwie miała zdecydowanie mniejsze znaczenie. Ewentualna pomoc miała charakter doraźny i była świadczona wyłącznie w przypadku poniesienia przez kupca znaczących strat podczas wyprawy.

W średniowiecznej Europie wykształciła się idea wspierania osób potrzebujących będących żebrakami i włóczęgami. W tym miejscu ponownie należy podkreślić wpływ religii chrześcijańskiej na ówczesny sposób sprawowania opieki nad potrzebującymi. Przysłowie „Gość w dom bóg w dom” wywodzi się z potrzeby nakarmienia, napojenia i przenocowania osoby potrzebującej. Jednocześnie należy wspomnieć, iż w dobie braku masowych źródeł komunikacji włóczędzy stanowili swoiste źródło informacji dla mieszkańców poszczególnych wsi⁷. Do zmiany podejścia do instytucji żebractwa i włóczęgostwa doszło w IV wieku. Wpływ na powyższe miało kilka czynników m.in. wybuch wojny stuletniej, antyfeudalne powstania chłopskie we Francji a przede wszystkim wybuch epidemii dżumy w 1348 r. w wyniku którego zginęło 1/3 współczesnej

⁶ I. Jędrasik-Jankowska, *Pojęcia ...*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, s. 21-22.

⁷ H. Kostyrko, *Klechy domowe*, Warszawa 2010, s. 59.

ludności Europy⁸. Powyższe miało wpływ zarówno na wyniszczenie gospodarki, jak i na wzrost żebractwa i włóczęgostwa. Kwestia stała się na tyle problematyczna dla współczesnych państw, iż zaczęto wprowadzać ustawodawstwo represyjne⁹. Jednym z krajów, które wprowadziły najwięcej rozwiązań prawnych w zakresie przeciwdziałaniu ubóstwu była Anglia. W 1339 r. wprowadzono akt prawny na mocy którego zakazano pomagania osobom zdrowym. Kolejne represje w Anglii wprowadzono w 1388 r. gdzie w celu ograniczenia włóczęgostwa zakazano przemieszczenia się bez certyfikatu wydanego przez gminę. Powyższe działanie miało na celu nie tylko rozwiązanie problemu związanego z żebractwem, ale również ograniczenie swobody przemieszczenia się ludności ze wsi do miast.

W 1601 wprowadzono tzw. „Prawo dla ubogich” (Poor Law) Przedmiotowy akt prawny uchwalony w Anglii wskazał, iż ciężar opieki nad osobami potrzebującymi spoczywa na samorządzie gminnym. Jednocześnie dokonano podziału osób potrzebujących na 4 kategorie:

- dzieci, zwłaszcza sieroty,
- bezrobotni gotowi do podjęcia pracy,
- chorzy, ludzie starzy, osoby niedołążne,
- niepoprawni włóczędzy, osoby leniwe uchylające się od pracy.

Do każdej z powyższej grup przydzielony był określony sposób postępowania. Dzieciom należało zapewnić opiekę, osobom bezrobotnym umożliwić podjęcie pracy – obowiązek zorganizowania pracy spoczywał na gminie. Chorym, osobom starszym oraz niedołążnym zagwarantować opiekę – jednocześnie wskazano, że osoby takie mogą żebrac, jeszcze tylko na terenie miejsca zamieszkania lub urodzenia. Natomiast „niepoprawnych włóczęgów, osoby leniwe uchylające się od pracy” ukarać. Ponadto przedmiotowy akt prawny zakazał udzielania pomocy osobom, które będąc zdolnym do pracy jej nie podejmowały. Jednocześnie na podstawie możliwości indywidualnych ustalono składkę na rzecz ubogich, a na podstawie oceny kosztów utrzymania wysokość datków dla ubogich¹⁰. Jak wskazuje Inetta Jędrasik-Jankowska pomimo dość restrykcyjnych zapisów ustawa o ubogich z 1601 r. miała również pozytywny wymiar. Był to pierwszy akt prawny, który w bezpośrednio wskazał, że problem ubóstwa powinien być rozwiązany przez państwo w postaci ukształtowania jednolitej struktury zabezpieczenia społecznego, oraz konieczność gromadzenia środków i ich dystrybucji przez środowiska lokalne¹¹.

⁸ P. Slack, *Respondes to plague In Early modern Europe; the implications of public health*, Social Research, Vol 55, No 3, s. 14.

⁹ B. Geremek, *Człowiek marginesu w średniowieczu*, Przegląd Historyczny 80/4, 1989 r. s. 706.

¹⁰ M. Molan, *Constitutional Statutes of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*, Public Law and Human Rights, London 2006, s. 34.

¹¹ I. Jędrasik-Jankowska, *Pojęcia ...*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, s. 23.

Zabezpieczenie społeczne w epoce kapitalizmu

Zapoczątkowana w XVIII wieku w Anglii i Szkocji rewolucja przemysłowa rozpoczęła intensywny proces zmian technologicznych, gospodarczych, ale również społecznych i kulturalnych, który wkrótce objął całą Europę. Odejście od gospodarki opartej na rolnictwie oraz produkcji manufakturowej bądź rzemieślniczej do opierającej się głównie na mechanicznej produkcji fabrycznej na dużą skalę (przemysłową) miało wpływ na zmianę sposobu organizacji opieki nad osobami potrzebującymi. Rewolucja przemysłowa zintensyfikowała odływ młodych mieszkańców wsi do miast, jednocześnie sprawiając, że rodzina przestała pełnić funkcje zabezpieczającą byt wszystkim swoim członkom. Podstawą utrzymania stała się praca u obcego pracodawcy. Osoby starsze i schorowane nie mogły już liczyć na pomoc ze strony najbliższych członków rodziny. Jednocześnie została zmarginalizowana pomoc sąsiedzka świadczona przez najbliższe otoczenie potrzebujących¹².

Epoka wczesnego kapitalizmu przyczyniła się do zwiększenia ilości wypadków przy pracy i chorób. Tym samym zaczęła zwiększać się świadomość społeczna i potrzeba zapewnienia bytu osobom, które nie mogąc liczyć na pomoc rodziny znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Zaczęły pojawiać się koncepcje utworzenia kompleksowych systemów zabezpieczenia społecznego. Jednym z ich twórców był pisarz – Daniel Defoe. Według wizji autora „Przypadków Robinsona Cruoe” należało stworzyć system ubezpieczeniowy oparty o następujące elementy:

- przymus ubezpieczenia,
- samorządność,
- samowystarczalność kas ubezpieczeniowych.

Podstawową zasadą systemu miała być wzajemność świadczeń. Ubezpieczeni mogli korzystać z emerytur i rent oraz z usług medycznych świadczonych przez szpitale¹³.

Jedna z popularniejszych koncepcji dotyczących stworzenia koncepcji zabezpieczenia społecznego w XIX w. została stworzona przez Simona de Siamandi 1819 r. W pracy „Nowe zasady ekonomii politycznej” autor podkreślał konieczność stworzenia „gwarancji zawodowej” czyli zabezpieczenia materialnego pracowników w przypadku doznania przez nich wypadku przy pracy, choroby lub utraty możliwości wykonywania pracy w związku z wiekiem.

Wprawdzie powyższych koncepcji nie udało się wdrożyć, jednakże w początkach XIX wieku klasa robotnicza sama zaczęła organizować instytucje

---

¹² Idem. s. 23.

¹³ D. Defoe, *Social Projects, The Collection of the Lily Library*, Indiana University Bloomington, 2008, retrieved 25 October 2015.

o charakterze ubezpieczeniowym. Zaczęto zakładać kasy pomocy wzajemnej, które z założenia miały wypłacać świadczenia w przypadku wypadu, choroby lub bezrobocia. Podstawą przedmiotowych ubezpieczeń były umowy podpisywane przez zainteresowanych z towarzystwami asekuracyjnymi. Przedmiotowe działania nie miały jednak charakteru powszechnego i nie były w stanie rozwiązać rzeczywistych problemów nowej klasy społecznej – klasy robotniczej¹⁴.

Dopiero pod koniec XIX wieku w Niemczech stworzono powszechny system ubezpieczeń społecznych. Powołując się na ideę chrześcijańskiej miłości do bliźniego i konieczności dbania o interes społeczny ludności Otto von Bismarck doprowadził do wydania szeregu ustaw wprowadzających obowiązkowe ubezpieczenia społeczne:

- w dniu 15.06.1883 r. ustawy dotyczącej ubezpieczenia od chorób;
- w dniu 06.07.1888 r. ustawy dotyczącej ubezpieczenia od nieszczęśliwych wypadków;
- w dniu 22.06.1889 r. ustawy o ubezpieczeniu od niezdolności do pracy.

W rzeczywistości podstaw działania niemieckiego rządu nie należy upatrywać w szczególnym dostrzeżeniu problemu klasy robotniczej, lecz w działaniu o charakterze politycznym. społeczeństwa przy jednoczesnym osłabieniu partii socjalistów¹⁵. Należy podkreślić, że idea obowiązkowych ubezpieczeń społecznych miała charakter innowacyjny i spotkała się z dużą przychylnością społeczeństwa. Dotychczasową politykę państwa w zakresie represyjności lub pomocy opartej na zasadzie filantropijnej zastąpiono opieką państwa.

Wprowadzenie w Niemczech powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych doprowadziło do stopniowego wdrożenia tego rozwiązania w innych krajach europejskich. Niektóre kraje powieliły wzorzec niemiecki (m.in. Austria, Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, Szwajcaria, Włochy oraz Polska) inne natomiast zintensyfikowały działania w zakresie idei dobroczynności tworząc szereg instytucji opieki społecznej (m.in. Dania, Szwecja, Wielka Brytania, Australia i Nowa Zelandia)¹⁶.

---

¹⁴ I. Sierpowska, *Państwo wobec pomocy społecznej*, Wrocław 2008, s. 139.

¹⁵ E. Grabowski, *Ubezpieczenia społeczne w państwach współczesnych*, Kraków – Warszawa 1911, s. 16, E. Modlińgooki, *Podstawowe zagadnienia ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 1968 r., s. 133.

¹⁶ Idem. s. 26.

Ubezpieczenia Społeczne w Polsce

Mając na uwadze fakt, iż dopiero w 1918 r. Polska odzyskała niepodległość, na polskich ziemiach obowiązywało ustawodawstwo państw zaborczych. W przypadku przepisów z zakresu ubezpieczeń społecznych obowiązujące przepisy były bardzo zróżnicowane. Stosunkowo pozytywnie należy ocenić ochronę ubezpieczeniową wprowadzoną przez Otto von Bismarcka oraz działania podejmowane przez monarchię austro-węgierską¹⁷. W przypadku ziem położonych na terenie imperium rosyjskiego ubezpieczenia społeczne nie funkcjonowały wcale lub w bardzo ograniczonym zakresie. Niezbędnym zatem było podjęcie działań zmierzających do ujednoczenia przepisów prawa w zakresie stworzenia powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych. Pierwsze tego typu prace były prowadzone przez Departament Pracy Tymczasowej Rady Stanu¹⁸. Efektem przedmiotowych prac był dokument „Materiały do ustawodawstwa społecznego. Obowiązkowe ubezpieczenie chorych w Polsce niepodległej”¹⁹.

Stworzenie jednolitego a zaraz nowoczesnego systemu ubezpieczeń społecznych wiązało się z wieloma wyzwaniami. Za jedno z najważniejszych należało uznać przeprowadzenie reformy finansów ubezpieczeniowych. Konstanty Krzeczkowski, działacz społeczny, dyrektor biblioteki Szkoły Głównej Handlowej, który stwierdził: *Niedostateczne i niewystarczające świadczenia pieniężne ubezpieczeń już przed wojną stanowiły najslabszą stronę tych instytucji. W okresie przewrotów i kataklizmów wojennych i powojennego kryzysu walutowego stać się musiały klęską społeczną [...]. Kapitały instytucji ubezpieczeniowych zmalały i skurczyły się w swej wartości, renty straciły wszelkie znaczenie, ubezpieczeni znaleźli się w warunkach najgorszej nędzy*²⁰.

W dniu 11 stycznia 1919 r. Tymczasowy Naczelnik Państwa Polskiego, Józef Piłsudski, podpisał „Dekret o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby”²¹. Przedmiotowy dokument był podobny do rozwiązań przyjętych przez Niemcy. Niestety nigdy nie został przekazany do zatwierdzenia Sejmowi.

---

¹⁷ K. Rakoniewski, *O zrębach polskiego systemu ubezpieczeń społecznych. Z zaboru pruskiego do odrodzonej Polski*, „Z życia ZUS”, nr 6, 2012 r., „O zrębach polskiego systemu ubezpieczeń społecznych. Z zaborów austriackiego i rosyjskiego do odrodzonej Polski”, „Z życia ZUS”, nr 9, 2012 r.

¹⁸ Należy zaznaczyć, iż przedmiotowe prace były prowadzone jeszcze przed odzyskaniem niepodległości.

¹⁹ Dz. U. Nr 44, poz. 272.

²⁰ https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/historia-zus/tworzenie-polskiego-systemu-ubezpieczen-spoecznych#_ftn4, data wglądu 19.03.2022 r.

²¹ Dz. U. z 1927 r., Nr 106, poz. 911.

Natomiast ustawa (o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby), przygotowana przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, w której nota bene znalazła się większość zapisów z wyżej wymienionego dekretu, została przez Sejm uchwalona 19 maja 1920 r. Następnie została znowelizowana w 1923 r. Wprowadzała ona powszechność tego ubezpieczenia, również dla pracowników rolnych i leśnych²². Ponadto przedmiotowy dokument powołał instytucje Kasy Chorych – które zostały utworzone w każdym powiecie (w sumie powołano ponad 300 takich jednostek). Kasy miały obowiązek udzielania pomocy lekarskiej oraz wypłaty zasiłków w przypadku niemożności wykonywania pracy w związku chorobą lub połogu. Jednocześnie były zobowiązane do wypłaty zasiłków pogrzebowych.

Pomimo pierwotnych założeń, ujednolicanie przepisów z zakresu ubezpieczenia społecznego na ziemiach polskich następowało stopniowo i trwało wiele lat. Wśród najważniejszych powodów takiego stanu rzeczy należy wskazać na wojnę polsko-bolszewicką z 1920 r., która spowodowała zatrzymanie wszystkich prac legislacyjnych, które nie były w bezpośredni sposób związane z wojną. Jednocześnie w 1919 r. na ziemiach należących do byłego zaboru rosyjskiego wprowadzono ubezpieczenia społeczne na wypadek choroby na zasadach zbliżonych do ubezpieczeń obowiązujących na ziemiach zaboru pruskiego. Spowodowało to duży opór zarówno wśród pracodawców, na których nałożono obowiązek odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne, jak również i pracowników dużych zakładów przemysłowych, w których funkcjonowały prywatne ubezpieczenia na oparte lepszych warunkach. Przeciwnikami ujednolicenia systemu ubezpieczeń społecznych byli również lekarze i aptekarze, ze względu na niejasne zapisy tworzące kasy chorych. Jednocześnie należy wspomnieć, iż w pierwszych latach dwudziestolecia międzywojennego następowała gwałtowna inflacja (a w 1923 r. hiperinflacja), tym samym trudno było zapewnić stabilne finansowanie systemu ubezpieczeń społecznych, a realna wartość ewentualnych świadczeń znacząco spadała. Nie bez znaczenia pozostawały również naciski ugrupowań centro-prawicowych, które w skuteczny sposób blokowały postulaty ugrupowań lewicowych²³.

Wśród najważniejszych aktów prawnych dwudziestolecia międzywojennego z zakresu ujednolicenia systemu ubezpieczeń społecznych należy wskazać:

---

²² https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/historia-zus/tworzenie-polskiego-systemu-ubezpieczen-spoecznych#_ftn4, data wglądu 19.03.2022 r.

²³ https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/historia-zus/tworzenie-polskiego-systemu-ubezpieczen-spoecznych#_ftn4, data wglądu 19.03.2022 r.

- ustawę z dnia 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby²⁴;
- ustawę z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych;
- rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych;
- ustawę z dnia 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia²⁵;
- ustawę z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym (tzw. scaleniową)²⁶;
- rozporządzenie Prezydenta RP z 24 października 1934 r.

Na szczególną uwagę zasługuje ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym, która dokonała scalenia systemu ubezpieczeń społecznym pod względem organizacyjnym, prawnym oraz rzeczowym. Niemal całkowicie zostały zlikwidowane dotychczasowe zapisy obowiązujące na terenach pozaborczych²⁷. Przedmiotowa ustawa będąc w całości tworem polskiej myśli ustawodawczej miała zasięg ogólnokrajowy. Objęła wszystkie rodzaje ubezpieczeń społecznych, tj.: chorobowe i macierzyńskie, na wypadek niezdolności do zarobkowania, wypadkowe przy pracy i z chorób zawodowych, emerytalne robotników, emerytalne pracowników umysłowych oraz ubezpieczenia od niezdolności do zarobkowania „wskutek wszelkich przyczyn” (inwalidztwa, starości i śmierci). Należy zaznaczyć, iż przedmiotowe rozwiązanie było, jak na tamte czasy, rozwiązaniem nowatorskim. Tym samym przyczyniło się nie tylko do unifikacji terytorialnej, ale również materialnej polskiego systemu ubezpieczeń społecznych.

Zgodnie z zapisami przedmiotowej ustawy składka na ubezpieczenia społeczne została skonstruowana w sposób, który umożliwił wypracowanie w krótkim czasie dużych nadwyżek finansowych. Powyższe stanowiło dużą pokusę dla budżetu państwa, który traktował nadwyżki jako źródło kredytu publicznego i wykorzystywał je na finansowanie inwestycji państwowych i samorządowych lub pokrywanie niedoborów.

---

²⁴ Dz. U. z 1933 r., Nr 51, poz. 396.

²⁵ Należy zaznaczyć, iż pierwsze ustawy w tym zakresie wprowadzono dopiero w roku 1912. Jedna z nich regulowała kwestie ubezpieczenia chorobowego, druga dotyczyła ubezpieczeń od wypadków przy pracy, jednakże przepisy obu tych aktów prawnych stosowano wyłącznie w zakładach zatrudniających powyżej 20 pracowników.

²⁶ Dz. U. 1933 r., Nr 51, poz. 396.

²⁷ Przepisy pozaborcze utrzymały się częściowo w Poznańskim, na Górnym Śląsku (zбір pruski), w Zagłębiu Dąbrowskim (zabór rosyjski). Od 1938 r. uregulowania te zostały rozszerzone na Zaolzie, a od 1939 r. na Zagłębie Krakowskie.

Na wpływy do zakładów ubezpieczeń składały się:

- składki,
- dochody z majątków i urzędzeń zakładów,
- odsetki od ulokowanych kapitałów,
- dopłaty świadczone przez Skarb Państwa²⁸,
- darowizny, zapisy i subsydia.

Obowiązek opłacania składki ubezpieczeniowej w głównej mierze spoczywał na pracodawcy, który był zobowiązany do opłacenia 2/3 wysokości składki, pracownik natomiast opłacał 1/3 jej wysokości. Pomimo faktu, iż ubezpieczenia były powszechne, należy wskazać też na pewne wyjątki. Robotnicy rolni mogli liczyć na tzw. „ubezpieczenia zastępcze” w postaci opieki lekarskiej od zasiłku chorobowego. Świadczenia te mieli organizować właściciele ziemscy. Jednocześnie ustawa scaleniowa wyłączała z ubezpieczenia społecznego grupę osób najlepiej zarabiających (kwota ta została określona na 750 zł miesięcznie)²⁹.

Ustawa o ubezpieczeniu społecznym weszła w życie w dniu 1 stycznia 1934 r. Jednakże wprowadzone przez nią zmiany w zakresie struktury organizacyjnej systemu ubezpieczeń społecznych nie przetrwały długo, gdyż niezwłocznie po wejściu w życie ustawy rozpoczęto prace nad jej nowelizacją.

W dniu 24 października 1934 r. prezydent Ignacy Mościcki podpisał rozporządzenie o jej zmianie³⁰. Najważniejszą zmianą było powołanie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, który zastąpił dotychczasowe instytucje ubezpieczeniowe. Jednocześnie powołano pięć osobnych Funduszy Ubezpieczeniowych:

- Fundusz Ubezpieczenia Emerytalnego Robotników,
- Fundusz Ubezpieczenia Emerytalnego Pracowników Umysłowych,
- Fundusz Ubezpieczenia od Wypadków i Chorób Zawodowych,
- Fundusz Ubezpieczenia na Wypadek Braku Pracy dla Pracowników Umysłowych,
- Ogólny Fundusz Ubezpieczenia na Wypadek Choroby i Macierzyństwa.

Nadzór nad powyższymi funduszami sprawował Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

---

²⁸ Zgodnie z zapisem artykułu 251 ustawy scaleniowej Skarb Państwa był zobowiązany do wypłaty Zakładowi Ubezpieczenia Emerytalnego Robotników za każdą, wypłaconą rentę inwalidzką i wdowią rentę poinwalidzką 24 zł rocznie, a za każdą rentę sierocą poinwalidzką 12 zł rocznie. W przypadku Zakładu Ubezpieczenia od Wypadków Skarb Państwa corocznie miał wpłacać 3 mln zł. Świadczenie to miał wypłacać przez okres pierwszych 20 lat od momentu wejścia w życie ustawy.

²⁹ https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/historia-zus/tworzenie-polskiego-systemu-ubezpieczen-spoecznych#_ftn4, data wglądu 19.03.2022 r.

³⁰ Dz. U. 1934, Nr 95, poz. 855.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Powołana w 1934 r. instytucja realizuje zadania z zakresu szeroko pojętych ubezpieczeń społecznych jak również wiele zadań o charakterze pozaubezpieczeniowym³¹. Do najważniejszych z nich należą:

1. Pobór składek na ubezpieczenia społeczne,
2. Ewidencja i waloryzacja składek,
3. Wyliczenie i wypłata świadczeń emerytalno-rentowych,
4. Orzekanie o niezdolności do pracy,
5. Kierowanie na bezpłatne turnusy rehabilitacyjne,
6. Wypłata zasiłków chorobowych i macierzyńskich,
7. Pobór składek na ubezpieczenie zdrowotne,
8. Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

W celu realizacji swoich zadań statutowych Zakład Ubezpieczeń Społecznych zatrudnia ponad 45 tys. pracowników, którzy pracują w 43 oddziałach, 209 inspektoratach oraz 71 biurach terenowych. ZUS obsługuje 15,7 mln ubezpieczonych, 9,2 mln emerytów i rencistów oraz 2,85 mln płatników składek (przedsiębiorców). W 2020 r. Zakład obsłużył 23,8 mln klientów, z czego 20,1 mln w salach obsługi klienta a 3,3 mln w kontakcie telefonicznym. 43 tys. osób skorzystało z elektronicznej formy kontaktu z pracownikiem ZUS poprzez chat a 21 tys. zdecydowało się na kontakt za pośrednictwem programu „Skype”. Klienci wysłali do Zakładu 127,8 mln sztuk dokumentów, natomiast urząd w tym samym czasie wystosował 74,4 mln pism. Na powstałej w 2012 r. Platformie Usług Elektronicznych ZUS jest zarejestrowanych 7 mln osób. Warto również dodać, że systemy elektroniczne Zakładu wykonują 37 milionów operacji dziennie, co daje 250 tys. operacji na sekundę. Jednocześnie przechowują dane dotyczące 2 bilionów złotych zapisanych na kontach składkowych. W trakcie roku ZUS wypłaca świadczenia socjalne w wysokości 216,75 mld zł, a pobiera składki w wysokości 166,66 mld zł³².

Postępująca e – administracja największego podmiotu realizującego zadania o charakterze społecznym przekłada się na sposób postrzegania tej instytucji przez obywateli. Zgodnie z badaniami CBOS pośród wszystkich centralnych instytucji publicznych Zakład Ubezpieczeń Społecznych cieszy się najlepszą opinią respondentów³³. Aktualnie pozytywnie o ZUS wypowiada się 53 proc. badanych, co stanowi najlepszy wynik tej instytucji w historii badań CBOS

³¹ szczegółowy zakres działania i zadania Zakładu zostały określone w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 963, z późn. zm.).

³² Przedmiotowe dane zostały zebrane ze strony zus.pl, data wglądu: 21.04.2022 r.

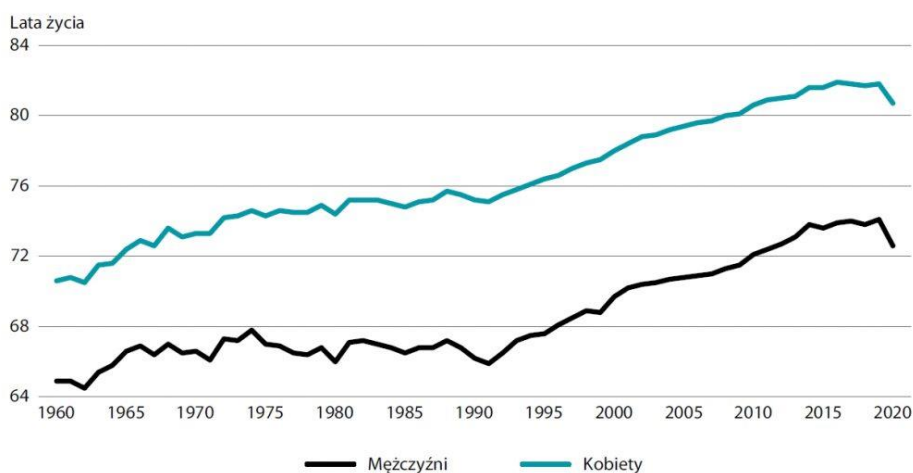
³³ Komunikat badań CBOS „Oceny działalności instytucji publicznych”, nr 38/2020.

(tj. od 2009 r.). Warto zwrócić uwagę, że najwięcej zadowolonych z działalności instytucji znalazło się w grupie wiekowej 56+. Jak zwraca uwagę ZUS w tej grupie byli przeważnie świadczeniobiorcy, którzy zwrócili uwagę na wysoką jakość obsługi interesanta. Przedmiotową instytucję krytykuje 32% respondentów. Stosunkowo wysokie odsetki niezadowolonych z działalności ZUS'u zarejestrowano wśród prywatnych przedsiębiorców oraz przedstawiciele kadry kierowniczej.

Przyszłość ubezpieczeń społecznych – szanse, wyzwania, zagrożenia

Na przestrzeni lat ubezpieczenia społeczne ulegały gwałtownym przemianom. Zmieniał się sposób i wymiar pobierania składek, jak również zasady wypłacania i obliczania świadczeń. Nie mniej jednak ukształtowany przez lata system w którym to ciężar zagwarantowania bezpieczeństwa społecznego spoczywa w głównej mierze na Państwie pozostał niezmienny od dwudziestolecia międzywojennego. Za kluczowy element jego funkcjonowania należy uznać zasadę solidarności społecznej – w której to ciężar utrzymania osób wieku po produkcyjnym spoczywa na osobach w wieku produkcyjnym. Jednocześnie należy zaznaczyć, że kapitał emerytalny osób pracujących nie jest gromadzony w formie fizycznej lecz jedynie w formie wirtualnego zapisu w systemie informatycznym. Ten typ modelu ubezpieczeń społecznych nosi nazwę repartycyjnego. Należy jednak zaznaczyć, że wpływ na jego stabilność ma sytuacja demograficzna. System emerytalny oparty na zasadzie solidarności pokoleń może funkcjonować w sposób właściwy wyłącznie pod warunkiem zachowania odpowiedniej proporcji liczby osób pracujących do łącznej liczby osób niepracujących³⁴. W przypadku postępującego procesu starzenia się społeczeństwa w dłuższej perspektywie system ten staje się niewydolny powodując konieczność dopłaty środków na wypłatę bieżących świadczeń z innych źródeł niż składki ubezpieczonych. Obecne społeczeństwa europejskie należy uznać za społeczeństwa starzejące się dwustronnie. Z jednej strony rodzi się coraz mniej dzieci, z drugiej strony w perspektywie długotrwałej wrasta średnia długość życia. Wprawdzie w związku z pandemią koronawirusa SARS – COV – 2 średnia długość życia spadła, nie mniej jednak w perspektywie długofalowej można mówić tendencji wzrostowej, co obrazuje rysunek 1 Średnia długość życia w Polsce.

³⁴ Należy brać pod uwagę nie tylko liczbę osób w wieku poprodukcyjnym, ale również w wieku przedprodukcyjnym, gdyż w praktyce obie te grupy pozostają na utrzymaniu osób będących w wieku produkcyjnym.

Rysunek 1. Średnia długość życia w Polsce

Źródło: Opracowanie Głównego Urzędu Statystycznego.

Jak zostało przedstawione na przedmiotowym rysunku, średnia długość życia w Polsce ulegała stopniowym ale sukcesywnym zmianom na przestrzeni lat. W 1960 r. średnia długość życia mężczyzn w Polsce wynosiła 65 lat, natomiast statystyczna kobieta żyła około 70 lat. Mając na uwadze, iż w 2020 r. mężczyźni żyli w Polsce średnio 72,6 lat natomiast kobiety 80,7 należy zwrócić uwagę na znaczący wzrost dalszego trwania życia po osiągnięciu wieku emerytalnego³⁵. Kwestia ta jest o tyle istotna, gdyż obecnie obowiązujący wiek emerytalny został uchwalony w dwudziestoleciu międzywojennym. Wprawdzie przed rokiem 1960 nie były prowadzone badania dotyczące średniej długości życia w Polsce, nie mniej jednak można domniemywać, że średni wiek życia a co za tym idzie średni czas pobierania świadczeń emerytalnych wydłużył się o kilkanaście lat. Przedmiotowa tendencja była wyjściem do badań przeprowadzanych przez Główny Urząd Statystyczny, który trzech prognoz dalszego trwania życia³⁶. W tabeli 1 Przewidywane przeciętne dalsze trwania życia w Polsce w latach 2025-2050.

³⁵ Dane pobrane ze stron Głównego Urzędu Statystycznego, <https://stat.gov.pl/>, data wglądu: 25.04.2022 r. Przedmiotowe badania dotyczące średniej długości życia nie były prowadzone przed rokiem 1960.

³⁶ Przedmiotowe dane zostały oszacowane na podstawie szeregu czynników takich jak: spadek ilości zgonów z powodu chorób układu krążenia we wszystkich grupach wiekowych, większa wykrywalność chorób nowotworowych, zmniejszająca się ilość

Tabela 1. Przewidywane przeciętne dalsze trwania życia w Polsce w latach 2025-2050

Rok	Wariant I			Wariant II			Wariant III		
	mężczyźni	Kobiety	Różnica	mężczyźni	Kobiety	różnica	Mężczyźni	kobiety	Różnica
2025	75	82,6	7,6	76,3	83,6	7,3	75,3	82,7	7,4
2030	76,6	83,8	7,20	76,3	83,6	7,3	77,2	84	6,8
2035	77,5	84,4	6,9	78	84,8	6,8	78,3	84,8	6,5
2040	78,5	85,2	6,7	79,1	85,6	6,5	79,6	85,7	6,1
2050	79,5	85,9	6,4	80,3	86,5	6,2	80,6	86,7	5,8
2050	81,8	87,6	5,8	83	88,4	5,4	84,1	88,9	4,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Prognoza danych Głównego Urzędu Statystycznego na lata 2014-2050”, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014. (dostęp: 25.04.2022 r.).

Niezależnie od analizowanego wariantu dalszego trwania życia należy założyć, że na przestrzeni lat średnia jego długość będzie rosła. W najbardziej optymistycznej założeniu w 2050 r. statystyczna polska kobieta będzie żyła 88,9 lat natomiast mężczyzna 84,1. Przy wyliczeniach najbardziej pesymistycznych kobiety będą dożywać średnio 87,6 lat natomiast mężczyźni 81,8. Przyjmując założenie, że to właśnie ten wariant się spełni będzie to oznaczać, że średnia długość życia w Polsce od momentu ustalenia wieku emerytalnego na 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn wzrośnie o 16,6 lat dla kobiet i o 16,8 dla mężczyzn.

Jak wspomniano w niniejszej pracy proces starzenia się ma charakter dwustronny. Oprócz wydłużającej się średniej długości życia następuje spadek liczba urodzin żywych co zostało zobrazowane w tabeli 2 Sytuacja demograficzna w Polsce w latach 1990-2020.

wypadków przy pracy, urazów, zatruc, trwający od zakończenia II wojny światowej spadek umieralności niemowląt. Jednocześnie uwzględniono pozytywne zmiany w zachowaniach prozdrowotnych ludności, podejmowane działania w celu ograniczenia spożywania niezdrowej żywności, postępująca świadomość w zakresie spożywania alkoholu i innych środków i substancji psychotropowych. Następuje wzrost aktywności fizycznej, zwiększa się dostęp do usług medycznych i opiekuńczych. Nie bez znaczenia pozostaje wzrost ilości osób posiadających wyższe wykształcenie, co zdaniem Głównego Urzędu Statystycznego w bezpośredni sposób przekłada się na większą świadomość społeczną.

Tabela 2. Sytuacja demograficzna w Polsce w latach 1990-2020

	1990	2000	2010	2015	2019	2020
Ludność w tys.	38073	38254	38530	38437	38383	38265
Urodzenia w tys.	547,7	378,3	413,3	369,3	375	355,3
Zgony w tys.	393,3	368	378,5	394,9	409,7	474,4
Przyrost naturalny w tys.	157,4	10,3	34,8	-25,6	-34,8	-122

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2021 r.” Główny Urząd Statystyczny Warszawa 2021.

Jak zostało przedstawione w tabeli 2 stopniowo lecz systematycznie spada liczba urodzeń w Polsce. Jednocześnie zwiększa się liczba zgonów, co w bezpośredni sposób przekłada się na ujemny przyrost naturalny. Należy również zaznaczyć niekorzystny wpływ pandemii koronawirusa SARS – COV – 2, która przyczyniła się do większej ilości zgonów niż to miało miejsce w latach „przed pandemicznych”.

Podsumowanie

Tematyka ubezpieczeń społecznych od lat budzi kontrowersje. Z jednej strony wciąż pojawiają się głosy mówiące o konieczności zapewnienia wolności wyboru – samodzielnego decydowania o kwestii podlegania ubezpieczeń społecznych. Z drugiej jednak strony wskazana w niniejszym artykule historia wskazuje jaką drogę przeszły różne cywilizacje w celu odnalezienia drogi do zapewnienia poczucia bezpieczeństwa socjalnego w sytuacji braku możliwości samodzielnego pozyskiwania środków do utrzymania. Funkcjonujący w Polsce system ubezpieczeń społecznych z pewnością nie jest idealny. Wysokość wielu wypłacanych świadczeń emerytalnych nie pozwala na zapewnienie poczucia bezpieczeństwa socjalnego. Niejasności interpretacyjne mogą również budzić często zmieniające się przepisy prawne. Nie mniej jednak samą ideę obowiązkowych ubezpieczeń społecznych należy oceniać pozytywnie.

Polski system ubezpieczeń społecznych na przestrzeni lat zmagał się z wieloma wyzwaniem. Począwszy od prac zmierzających do ujednoczenia tego systemu aż do poszukiwania sposobu na zmierzenie się z niekorzystną sytuacją demograficzną. Proces ten nie uległ zakończeniu – system ubezpieczeń społecznych wciąż ewoluuje a ustawodawca nieustannie poszukuje rozwiązań mających na celu zwiększenie jego wydolności. Ocena tych działań pozostaje różna. Z jednej strony takie działanie należy oceniać pozytywnie, z drugiej jednak strony należy mówić o pewnym braku w konsekwencji działania. Po ogłoszanej w 1999 r. reformie emerytalnej polegającej na wprowadzaniu tzw. „III filarów” ubezpieczenia pozostał jedynie mglisty ślad. Przedmiotowe

działania mogły przyczynić się do braku zaufania do nowych rozwiązań oszczędnościowych jakimi są Pracownicze Plany Kapitałowe.

W momencie pisania niniejszego opracowania trwa wojna na Ukrainie. Wywołany niniejszymi wydarzeniami kryzys humanitarny może mieć znaczący wpływ na kształt polskiego systemu ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z danymi straży granicznej do dnia 28 kwietnia 2022 r. do Polski przybyło już 3 miliony uchodźców³⁷. Z dużą dozą prawdopodobieństwa można założyć, iż będzie to dla Polski jedno z największych wyzwań ekonomicznych, logistycznych, społecznych ale również będzie to również będzie to wyzwanie z punktu widzenia dostosowania systemu ubezpieczeń społecznych.

Bibliografia

1. Defoe D., *Social Projects, The Collection of the Lily Library*, Indiana University Bloomington, 2008, retrieved 25 October 2015.
2. Grabowski E., *Ubezpieczenia społeczne w państwach współczesnych*, Kraków – Warszawa 1911.
3. Geremek B., *Człowiek marginesu w średniowieczu*, Przegląd Historyczny 80/4, 1989.
4. Kostyrko H., *Klechdy domowe*, Warszawa 2010.
5. Kulesza, R., *Starożytna Sparta*, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Poznań 2003.
6. Jędrasik-Jankowska I., *Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.
7. Molan M., *Constitutional Statutes of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*, Public Law and Human Rights, London 2006.
8. Modlińsgooki E., *Podstawowe zagadnienia ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 1968.
9. Rakoniewski K., *O zrębach polskiego systemu ubezpieczeń społecznych. Z zaboru pruskiego do odrodzonej Polski*, „Z życia ZUS”, nr 6, 2012 r., „O zrębach polskiego systemu ubezpieczeń społecznych. Z zaborów austriackiego i rosyjskiego do odrodzonej Polski”, „Z życia ZUS”, nr 9, 2012 r.
10. Sierpowska I., *Państwo wobec pomocy społecznej*, Wrocław 2008.
11. Slack P., *Respondes to plague In Early modern Europe; the implications of public health*, Social Research, Vol 55, No 3.

---

³⁷ <https://300gospodarka.pl/news/uchodzcy-z-ukrainy-w-polsce-liczba>, data wglądu 28.04.2022 r.

Źródła internetowe

1. https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/historia-zus/tworzenie-polskiego-systemu-ubezpieczen-spoecznych#_ftn4, (data wglądu 19.03.2022 r.).
2. https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/historia-zus/tworzenie-polskiego-systemu-ubezpieczen-spoecznych#_ftn4, (data wglądu 19.03.2022 r.).
3. https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/historia-zus/tworzenie-polskiego-systemu-ubezpieczen-spoecznych#_ftn4, (data wglądu 19.03.2022 r.).
4. https://www.zus.pl/o-zus/o-nas/historia-zus/tworzenie-polskiego-systemu-ubezpieczen-spoecznych#_ftn4, (data wglądu 19.03.2022 r.).
5. <https://300gospodarka.pl/news/uchodzczy-z-ukrainy-w-polsce-liczba>, data wglądu 28.04.2022 r.

Inne

1. Komunikat badań CBOS „Oceny działalności instytucji publicznych”, nr 38/2020.
2. „Prognoza danych Głównego Urzędu Statystycznego na lata 2014-2050”, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014.
3. „Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2021 r.” Główny Urząd Statystyczny Warszawa 2021.

SOCIAL SECURITY OF YESTERDAY AND TOMORROW – IN SEARCH OF THE WAY TO SOCIAL SECURITY

Abstrakt: In the author's publication, the study of systematization was published. The issue of connection with the formation of the modern social system. On the basis of specificity in various methods of shaping social security systems. In addition, some publications indicate how social insurance may develop in the future.

Keywords: Social security, Social insurance, Legal security.